

CRNA GORA
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

MATEMATIČKA GIMNAZIJA

Predmetni program

PSIHOLOGIJA

IV razred

Podgorica

2020.

SADRŽAJ

A. NAZIV PREDMETA.....	3
PSIHOLOGIJA.....	3
B. ODREĐENJE PREDMETA	3
C. CILJEVI PREDMETA.....	3
D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA	4
E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA	5
IV razred	5
F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA	9
G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI S POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I NADARENIM UČENICIMA	10
H. VREDNOVANJE OBRAZOVNO-VASPITNIH ISHODA.....	11
I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA	13

A. NAZIV PREDMETA

PSIHOLOGIJA

B. ODREĐENJE PREDMETA

Psihologija je nauka koja proučava psihičke pojave i ponašanje pojedinca i time je povezana sa svim područjima ljudskog života i sa različitim aspektima ljudske djelatnosti. Za zdrav i ispunjen život svakom je pojedincu potrebno da upozna sebe, da razumije procese koji su u osnovi njegove sazajne djelatnosti, njegovih osjećanja, namjera, težnji i na kraju, njegovog ponašanja. Saznanja do kojih je došla savremena psihologija ne samo da nam pomažu da upoznamo sebe, već nas informišu o efikasnim mjerama za samokontrolu i usmjeravanje naših emocija, motiva, naše sazajne djelatnosti, našeg ponašanja i naših odnosa sa drugim ljudima. Polazeći od toga, ciljevi učenja psihologije u gimnaziji kreću se u tri pravca. Jedan je, usvajanje naučnih objašnjenja o funkcionisanju našeg psihičkog života, o psihološkim pojavama i ponašanju pojedinca. Drugi se odnosi na korišćenje tih znanja za samospoznaju i razumijevanje postupaka drugih ljudi. Treći cilj je posvećen upotrebi psiholoških saznanja za unapređivanje vlastite ličnosti i odnosa sa drugima.

a) Položaj, priroda i namjena predmeta

Predmet Psihologija, za koji je izrađen ovaj program, pripada opšteobrazovnoj grupi predmeta u matematičkim odjeljenjima opšte gimnazije. Izučava se u četvrtom razredu sa jednim časom sedmično.

b) Broj časova i oblici nastave

Za realizaciju programa predviđen je 1 čas sedmično (32 časa tokom nastavne godine). Predlaže se 28 časova (85% od ukupnog vremena) za realizaciju obaveznih ciljeva i sadržaja programa i 5 časova (15% od ukupnog vremena) za realizaciju jedne ili više tema koje se planiraju u školi (izborne teme).

Razred	Sedmični broj časova	Ukupni broj časova	Obavezni dio (80–85%)	Otvoreni dio (15 do 20%)	Teorijska nastava (TN)	Vježbe i ostali vidovi
IV	1	32	27	5	13	19

Predlažemo da se 13 časova (40% od ukupnog vremena) posveti obradi novih sadržaja, učenju novog, a 19 časova (60% od ukupnog vremena) aktivnostima učenika¹: samostalni ili grupni rad učenika, diskusije, kreativni radovi učenika, istraživački rad, analize, prezentacije, eseji, ocjenjivanje i sl.

C. CILJEVI PREDMETA

Učenje sadržaja ovog predmeta nije cilj po sebi, da učenici jedino upoznaju i usvoje najvažnije psihološke činjenice, pojmove i definicije. Učenje psihologije treba učenicima da pomogne da bolje

¹ Svi izrazi koji se u ovom materijalu koriste u muškom rodu obuhvataju iste izraze u ženskom rodu.

upoznaju sebe, svoje osobine, namjere i mogućnosti, da nauče da kontrolišu i upravljaju svojim željama, emocijama i ponašanjem, i konačno, da osvijeste potrebu o stalnom unapređivanju sopstvene ličnosti i okruženja.

Saznajni ciljevi predmeta Psihologija u matematičkim odjeljenjima u gimnaziji su da učenici:

- ovladaju **metodama naučne spoznaje** i da nauče da razlikuju naučno od nenaučnog objašnjenja psiholoških pojava, procesa i ponašanja jedinice;
- razumiju organsku osnovu i način funkcionisanja **saznajnih psihičkih funkcija**, opažanja, učenja, pamćenja, mišljenja kako bi unaprijedili vlastito kognitivno funkcionisanje i sposobnost rješavanja problema;
- upoznaju vlastite **mogućnosti i individualne razlike** među ljudima kako bi više cijenili osobnost i individualnost svake ličnosti;
- upoznaju osnovne **dinamičke procese**, motive i emocije koje nas pokreću i usmjeravaju, kao i teškoće na koje se neminovno nailazi na putu do cilja, kako bi naučili da ih kontrolišemo i svjesno upravljamo njima;
- analiziraju različite pristupe u objašnjenju pojma **ličnost**, njen razvoj i zrelost, kao i odstupanja od uobičajenog i normalnog ponašanja;
- razumiju međuzavisnost pojedinca i njegovog **socijalnog okruženja** (drugih ljudi, različitih grupa i organizacija).

Kroz proces učenja predmeta Psihologija kod učenika je važno podsticati sljedeće osobine, sposobnosti, vještine, stavove i vrijednosti:

- samostalno prikupljanje i obradu informacija iz domena psihologije;
- samostalno analiziranje i interpretiranje osnovnih psiholoških saznanja;
- primjenu stečenih psiholoških znanja u rješavanju svakodnevnih problema;
- inicijativnost, stvaralačko i kritičko mišljenje;
- tolerantnost i argumentovani dijalog;
- sposobnost saradnje i timskog rada;
- sposobnost moralnog rasuđivanja i odgovornog postupanja;
- promovisanje načela humanosti i vrijednosti života u demokratskom društvu.

D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA

Budući da psihologija kao nauka i struka proučava čovjeka kao biološko i socijalno biće, ona ostvaruje vezu sa prirodnim i društvenim naukama, a posebno sa biologijom i sociologijom. Prilikom izučavanja psihologije koriste se saznanja iz oblasti fizike, fiziologije, hemije i biologije na jednoj strani, kao i iz oblasti filozofije, sociologije, istorije, umjetnosti, jezika i književnosti s druge.

Pored ciljeva psihologije, učenje ovog predmeta treba da doprinese ostvarenju i pojedinih međupredmetnih tema, među kojima, posebno: zdravstvenom obrazovanju i vaspitanju i obrazovanju za (o) ljudskim pravima.

Sadržaji koji su pogodni za realizaciju međupredmetne teme zdravstveno obrazovanje i vaspitanje su: mentalno zdravlje, frustracije, konflikti, stres, nivo tolerancije na frustraciju, konstruktivne i nekonstruktivne reakcije na frustraciju i stres. Ciljeve međupredmetne teme građansko obrazovanje i vaspitanje moguće je realizovati kroz sadržaje koji se odnose na razvoj ličnosti i njenih karakteristika kroz socijalizaciju, te na individualne razlike i sposobnosti.

E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA

IV razred

<p>Obrazovno-vaspitni ishod 1 Na kraju učenja učenik će moći da odredi predmet i metode psihologije.</p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – objasni položaj psihologije u sistemu društveno humanističkih i prirodnih nauka, predmet i ciljeve istraživanja psihologije, kao i argumente o značaju pojedinih psiholoških disciplina; – razlikuje naučni od nenaučnog pristupa u tumačenju psiholoških pojava i procesa; – navodi kriterijume izbora pojedinih psiholoških metoda i tehnika istraživanja.
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:</p> <p>Predmet i ciljevi pojedinih psiholoških škola i pravaca (škole i pravci u psihologiji) nijesu predviđeni sadržaj ovog Programa, te ih ne treba koristiti prilikom utvrđivanja nivoa usvojenosti sadržaja Programa. Prilikom obrađivanja sadržaja koji se tiču metoda istraživanja u psihologiji, naglasak je na razgraničavanju naučnog od nenaučnog istraživanja psiholoških fenomena (kroz primjere).</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi: predmet psihologije; ciljevi istraživanja u psihologiji; psihološke discipline; metode, tehnike i projekat istraživanja.</p> <p>b) Aktivnosti učenja Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analiziraju i objašnjavaju predmet i ciljeve istraživanja psihologije navodeći primjere iz svakodnevnog života; – kroz diskusiju dokazuju značaj pojedinih psiholoških disciplina npr. značaj pedagoške psihologije za školsko učenje; značaj psihopatologije za mentalno zdravlje i sl.; – na primjeru naučnog istraživanja (na realnom modelu), analiziraju faze istraživačkog postupka i kriterijume izbora pojedinih metoda i tehnika istraživanja; – na realnim primjerima, kroz diskusiju, kritički analiziraju razlike između naučnog i nenaučnog pristupa u objašnjenju psihičkih pojava (uočavaju greške i manipulaciju podacima). <p>c) Broj časova realizacije (okvirno): T1+P2.</p>

Obrazovno-vaspitni ishod 2

Na kraju učenja učenik će moći da objasni sazajne psihičke procese: opažanje, učenje, pamćenje i mišljenje.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- razlikuje osnovne sazajne procese i faktore koji ih određuju;
- objasni uticaj spoljašnjih i unutrašnjih činilaca na individualne razlike u percepciji svijeta;
- opiše ulogu pažnje i identifikuje činioce koji određuju njen obim i intenzitet;
- na primjerima iz svakodnevnog života ilustruje oblike učenja i njihovu ulogu u svakodnevnom životu (učenje uslovljavanjem, nagrađivanjem, po modelu, uviđanjem);
- ocijeni uslove dugoročnog pamćenja, ulogu aktivnog učenja i učenja sa razumijevanjem;
- ocijeni ulogu pojedinih oblika mišljenja u procesu rješavanja problema;
- analizira vlastite strategije učenja (rješavanja problema), te uočava mehanizme kojim bi se mogli unaprijediti vlastiti sazajni procesi.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

Prilikom realizacije sadržaja vezanih za opažanje i pažnju naglasak treba staviti na objašnjenje individualnih razlika u percepciji objektivne stvarnosti i svijeta oko sebe. sadržaje koji se odnose na učenje, pamćenje, zaboravljanje, mišljenje, rješavanje problema treba realizovati na primjerima iz škole (kritički analizirati različite strategije koje učenici realno koriste). Izborna tema *Uticaj socijalnih faktora na učenje, pamćenje i mišljenje* može se realizovati uz ovu temu.

a) Sadržaji/pojmovi: opažanje i pažnja; učenje; pamćenje i zaboravljanje; mišljenje i strategije rješavanja problema.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- analiziraju uticaj različitih činilaca opažanja i navode argumente koji idu u prilog tezi da je opažanje aktivna konstrukcija stvarnosti i da u velikoj mjeri zavisi od onoga koji opaža;
- analiziraju činioce pažnje (npr. od čega zavisi kolebanje pažnje) i predlažu nastavniku kako da riješi problem slabljenja pažnje kod učenika;
- na primjerima iz vlastitog života/iskustva analiziraju ulogu pojedinih oblika učenja – npr. objašnjavaju ulogu: kazne i nagrade; ulogu modela i uzora u ponašanju mladih itd.;
- samostalno izvode principe dugoročnog zadržavanja (ulogu aktivnog učenja, učenja sa razumijevanjem);
- na primjerima različitih školskih zadataka (npr. iz fizičkog vaspitanja, matematike, fizike, likovne umjetnosti, istorije i sl.), utvrđuju razlike između oblika mišljenja: konkretnog i apstraktnog; konvergentnog i divergentnog; induktivnog i deduktivnog (utvrđuju specifičnosti pojedinih oblika mišljenja);
- na primjerima rješavanja matematičkih problema analiziraju faze kroz koje prolazi ovaj proces: uočavanje problema; stvaranje direktije (sužavanje problema); postavljanje i provjeravanje hipoteza, kako bi unaprijedili vlastito kognitivno funkcionisanje (proces rješavanja problema mišljenjem).

c) Broj časova realizacije (okvirno): T4+P4.

Obrazovno-vaspitni ishod 3

Na kraju učenja učenik će moći da objasni individualne razlike u intelektualnim sposobnostima i stvaralaštvu.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni individualne razlike i uticaj pojedinih intelektualnih sposobnosti na uspjeh u različitim djelatnostima i oblastima života;
- etički vrednuje pitanja u vezi sa mjerenjem inteligencije (objasni razlike uspjeha na testovima inteligencije između različitih socijalnih grupa);
- navede oblike ispoljavanja stvaralaštva, faze stvaralačkog postupka, kao i osobine koje krasi stvaraoce kako bi naučno objasnili nastajanje najvrijednijih naučnih i umjetničkih dostignuća.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

U vezi sa intelektualnim sposobnostima naglasak je na razmatranju individualnih razlika i ulozi različitih vrsta inteligencije u različitim aspektima života (logička, socijalna, emocionalna inteligencija). Kod mjerenja inteligencije, naglasak je na etičkim pitanjima i predrasudama o uspjehu na testovima inteligencije od strane različitih grupa ispitanika (npr. selo-grad, pol, rasa). Realizaciju sadržaja vezanih za stvaralaštvo treba povezati sa stvaralaštvom u matematici, fizici (učenici istražuju stvaralački postupak i osobine stvaralaca na primjeru u matematici, fizici..).

a) Sadržaji/pojmovi: inteligencija; testovi inteligencije; različite vrste inteligencije (logičko-matematička, socijalna, emocionalna inteligencija); stvaralaštvo i faze stvaralačkog procesa; osobine stvaraoce.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- diskutuju o uticaju različitih vrsta inteligencije na uspjeh u obavljanju različitih životnih aktivnosti; upoređuju razvoj fluidne i kristalizovane inteligencije i zaključuju o ulozi nasljeđa i sredine u razvoju inteligencije; analiziraju postupak mjerenja, raspoređenost u populaciji; pojedina etička pitanja vezana za razlike u uspjehu na testovima inteligencije među različitim grupama;
- analizom biografija, anegdotskih zapisa i drugih izvora o stvaranju i o životu poznatih naučnika i umjetnika (npr. poznati matematičar, fizičar i sl.), stiču uvid u okolnosti pod kojima je neko djelo/otkriće nastalo, kao i u faze naučnih i umjetničkih otkrića.

c) Broj časova realizacije (okvirno): T2+P2.

Obrazovno-vaspitni ishod 4

Na kraju učenja učenik će moći da objasni uticaj motivacije i emocija na ponašanje, kao i reakcije pojedinca na stres, frustraciju i konflikte.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni uticaj motiva (biološki, socijalni, personalni) na ponašanje jedinke, odnose koji postoje među njima (hijerarhija motiva) i ocijeni važnost zadovoljenja svih motiva;
- objasni uticaj emocija na kognitivne procese i ponašanje jedinke i ocijeni mogućnosti samoregulacije i kontrole emocija;
- razlikuje konstruktivne i nekonstruktivne oblike ponašanje u situacijama konflikta, frustriranosti;
- kritički sagleda vlastite strategije za borbu protiv stresa.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

Prilikom realizacije ishoda važno je održati cjelinu, povezanost motiva, emocija i ponašanja. Naglasak je na dinamičkim procesima, motivima i emocijama koje nas pokreću i usmjeravaju na akciju, ali i teškoćama kroz koje se prolazi na putu do cilja (konflikti, frustracije, stres), kako bi, ne samo bolje poznavali ove procese, već kako bi naučili da ih kontroliramo i upravljamo njima (konstruktivna i nekonstruktivna ponašanja).

a) Sadržaji/pojmovi: biološki motivi, socijalni motivi i lični (personalni) motivi; hijerarhija motiva (Maslov); osnovne i složene emocije; funkcija emocija; emocionalna inteligencija; frustracija, konflikti i stres; tolerancija na frustraciju, mehanizmi odbrane.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- u vlastitom iskustvu pronalaze situacije usmjerenog ponašanja (npr. primjere za homeostatičke motive; primjere socijalnih i ličnih motiva), opisuju svoja osjećanja (emocije) i svoje postupke (ponašanje), kroz raspravu otkrivaju uzroke – motive koji objašnjavaju dato ponašanje;
- prikazuju situacije iz svakodnevnog života u kojima su osjećali: strah, tugu, bijes, radost, kao i složena emocionalna stanja: vezana za druge ljude, za samoprocjenu itd, analiziraju šta su osjećali, kako su se ponašali, šta je trebalo preduzeti da bi razvili vještine samoregulacije i kontrole posebno negativnih emocionalnih reakcija (npr. bijes, trema...);
- u vlastitom iskustvu pronalaze situacije koje su kod njih izazivale frustraciju, opisuju događaje, svoja osjećanja kao i načine reagovanja, razlikuju konstruktivne i nekonstruktivne oblike ponašanja i razmatraju modele adaptibilnih reakcija.

c) Broj časova realizacije (okvirno): T3+R3.

Obrazovno-vaspitni ishod 5

Na kraju učenja učenik će moći da odredi svojstva i karakteristike ličnosti, njen razvoj i formiranje (strukturu, razvoj ličnosti i psihičko zdravlje).

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni svojstva ličnosti (osobenost, cjelovitost i dosljednost), osnovne elemente (crte ličnosti, temperament, karakter, Ja, tip ličnosti) kao i neke tehnike procjene ličnosti (npr. projekтивne tehnike, testovi, inventari ličnosti);
- analizira međusobne odnose različitih faktora razvoja (razvoj kao bio – psiho – socijalni proces), navede aspekte razvoja ličnosti (fizički, psihomotorni, kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj) i najvažnije odlike zrele ličnosti;
- objasni kriterijume za razlikovanje normalnog od nenormalnog ponašanja, najvažnije karakteristike neprilagođenog ponašanja i poremećaja u ponašanju (alkoholizam, narkomanija, delinkventno ponašanje i sl.) i mjere prevencije i liječenja.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

Cilj nije samo bolje upoznavanje sebe i drugih, već razumijevanje posebnosti, neponovljivosti i integriteta svakog pojedinca i svake pojedine ličnosti; poremećaji duševnog života (neuroze, psihoze, psihopatije) nijesu predviđeni ovim programom te ih ne treba koristiti prilikom utvrđivanja nivoa usvojenosti sadržaja programa.

a) Sadržaji/pojmovi: ličnost, crte ličnosti, temperament, karakter, Ja, ekstrovertan – introvertan tip ličnosti; uloga nasljeđa, sredine i aktivnosti jedinice, aspekti razvoja ličnosti, kognitivni razvoj (Pijaže); psihosocijalni razvoj (Erikson), socijalizacija ličnosti; normalnost, psihičko zdravlje, neprilagođeno ponašanje, poremećaji ponašanja.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- analiziraju osnovne odrednice pojma ličnost (jedinствен, neponovljiv, organizovan, predvidiv sklop osobina) i predstavljaju karakteristike pojedinih ličnosti na primjerima iz života, iz književnosti, istorijske ličnosti i slično: za različite tipove karaktera, temperamenta, za ekstrovertan i introvertan tip, prikaz crta ličnosti kako bi stekli bolji uvid u vlastitu i osobenost drugih ljudi;
- na primjerima analiziraju faktore razvoja ličnosti (biološke, socijalne, uloga aktivnosti jedinice); aspekte ličnosti, upoznaje npr. kognitivni razvoj prema Pijaževovoj teoriji; psihosocijalni razvoj prema Eriksonovoj teoriji; razmatraju ulogu porodice, škole i drugova u razvoju ličnosti; raspravljaju o pojmu zrele ličnosti;
- analiziraju primjere pojedinih oblika poremećaja u ponašanju (alkoholizam mladih, narkomanija kod mladih, delinkventno ponašanje, kockanje i sl.) uzroke i posljedice za pojedinca i za njegovu najbližu okolinu, predlažu mjere prevencije i liječenja.

c) Broj časova realizacije (okvirno): T3+P3.

F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA

Predviđeno je da se obrazovno-vaspitni ishodi realizuju kroz sljedeće obavezne sadržaje:

- Predmet i metode psihologije
- Saznajni psihološki procesi: opažanje, učenje, pamćenje i mišljenje
- Intelektualne sposobnosti i stvaralaštvo
- Dinamika ličnosti: motivacija i emocije
- Ličnost i psihičko zdravlje

Pored obaveznih, Program nudi i nekoliko izbornih sadržaja iz oblasti socijalne psihologije. Preporučuje se da predmetni nastavnik ponudi učenicima ove sadržaje, a da oni biraju one za koje pokažu interesovanje. Budući da je realizacija ovih sadržaja predviđena samostalnim radom pojedinaca ili grupa učenika, moguće je realizovati i veći broj ponuđenih tema. Nastavnik naravno ima slobodu da učenicima, pored ovih, ponudi i neke druge teme iz oblasti psihologije. Za realizaciju izbornih sadržaja predviđeno je 5 časova.

Izborni sadržaji (P5)

- Uticaj socijalnih faktora na učenje, pamćenje i mišljenje
- Vrijednosti i moral
- Socijalni stavovi, predrasude, stereotipi
- Socijalni odnosi i socijalni procesi u grupi
- Verbalna i neverbalna komunikacija u grupi
- Marketing i propaganda

Relizacijom obaveznih i izbornih sadržaja programa, a u skladu sa saznajnim ciljevima, očekuje se da učenici:

- upoznaju metode naučne spoznaje u psihologiji i razlikuju naučna od nenaučnih objašnjenja psiholoških pojava, procesa i ponašanja;
- razumiju način funkcionisanja saznajnih psihičkih funkcija, opažanja, učenja, pamćenja i mišljenja kako bi stečena saznanja koristili da unaprijede vlastito kognitivno funkcionisanje;
- upoznaju i analiziraju individualne razlike u intelektualnim mogućnostima i stvaralaštvu kako bi više cijenili posebnost i individualnost svakog pojedinca;
- upoznaju osnovne dinamičke procese, motive i emocije koje nas pokreću i usmjeravaju, kao i teškoće kroz koje se prolazi na putu do cilja, ne samo da bolje poznaju ove procese, već i kako da ih unapređuju;
- upoznaju različite pristupe ličnosti, upoznaju njen razvoj i zrelost, neponovljivost i integritet svakog pojedinca i svake pojedinačne ličnosti.

Kako bi se pored saznajnih ciljeva realizovali i procesni ciljevi, prije svega sposobnosti učenja, rješavanja problema, kreativnog i kritičkog mišljenja i osobine kao što su inicijativnot, odgovornost, tolerancija, smisao za saradnju i timski duh u realizaciji programa preporučuje se primjena aktivnih i interaktivnih metoda nastave/učenja:

- samostalno čitanje i analiza psiholoških sadržaja (naučnih publikacija, rasprava, članaka i sl.);
- samostalno pisanje eseja (obrada određene teme);
- argumentovana rasprava o pojedinim psihološkim pitanjima;
- grupni istraživački zadaci.

G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI S POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I NADARENIM UČENICIMA

a) Prilagođavanje programa djeci sa posebnim obrazovnim potrebama

Zakon o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama, Članom 12 definiše način prilagođavanja nastave i učenja učenicima s posebnim obrazovnim potrebama koji se školuju po Programu uz obezbjeđivanje dodatnih uslova, pomagala i stručne pomoći u gimnazijskom obrazovanju.

U zavisnosti od smetnji i teškoća u razvoju, sposobnosti i potreba učenika, individualni program omogućava mijenjanje, prilagođavanje i individualizaciju metodike kojom se sadržaji realizuju.

Primjer: za učenika bez oostatka vida škola treba da u saradnji s Resursnim centrom Podgorica obezbijedi udžbenike na Brajevom pismu, elektronske udžbenike, omogući siguran i bezbjedan prostor, bez barijera i sl. Više informacija možete naći na sajtu: <http://www.skolskiportal.edu.me>.

b) Prilagođavanje programa nadarenim učenicima

Zakonom o gimnazijskom obrazovanju se u Članu 44 predviđa da se nadarenim učenicima može omogućiti kraći rok za izvršavanje obaveza iz obrazovnog programa. U tom smislu potrebno je pružiti podršku učenicima –u vidu sugestija za individualno savladavanje gradiva, upućivanjem na udžbenike,

priručnike i drugu literaturu. Omogućiti im kontakte i saradnju sa afirmisanim stručnjacima i mentorima za oblast u kojoj pokazuju darovitost i ambiciju.

Za učenike koji pokazuju posebni afinitet za oblast psihologije, nastavnici će prilagoditi metode i oblike rada, omogućiti uključivanje u dodatnu nastavu i pružiti druge oblike individualne i grupne pomoći u skladu sa posebnim programom. Primjer: učenika koji pokazuje naročiti afinitet za oblast psihologije nastavnik može usmjeriti u pravcu temeljnijeg proučavanja određenog psihološkog problema (upućivanjem na relevantne izvore informacija, pružanjem podrške prilikom osmišljavanja i sprovođenja adekvatnog istraživanja, kao i u pisanju izvještaja i prezentaciji rezultata).

Važno je postaviti ih i u ulogu edukatora, da kontinuirano dijele svoja znanja i osjećaju se prihvaćenim promotorima istog, da svojim vršnjacima predstave svoja interesovanja i strategije sticanja znanja i vještina. Tako bi mogli koordinirati u istraživačkim grupama za projekte koji su usmjereni na saradnju sa zajednicom. Preporuka je da se nadarenoj djeci postavljaju pitanja i zadaci koji se rješavaju angažovanjem misaonih aktivnosti višeg reda (divergentno mišljenje), te da realizuju projekte interdisciplinarnog karaktera, tražiti im savjete i konstantno pružati povratne informacije.

H. VREDNOVANJE OBRAZOVNO-VASPITNIH ISHODA

Polazeći od ciljeva predmeta Psihologija: usvajanje znanja iz različitih oblasti psihologije (opšte, razvojne, socijalne psihologije, psihologije ličnosti); razvijanje kognitivnih sposobnosti i vještina (prikupljanja i analiziranja podataka i informacija, razvijanje sposobnosti rješavanja problema, kreativnog i kritičkog mišljenja); razvijanje osobina, stavova i vrijednosti (odgovornost, inicijativnost, saradnja, tolerantost) utvrđeni su sljedeći elementi i kriterijumi praćenja i vrednovanja napredovanja učenika u nastavi psihologije.

a) Elementi praćenja učenika u nastavi

Shodno ciljevima predmeta Psihologija predmet praćenja, provjeravanja i vrednovanja u nastavi su:

- **znanje, uključujući i kognitivne sposobnosti i vještine:** prikupljanja, analiziranja i interpretiranja informacija, rješavanja problema, kreativno i kritičko mišljenje;
- **učenje i odnos učenika prema predmetu,** što uključuje zalaganje na času, inicijativnost, odgovornost, saradnju, toleranciju.

b) Kriterijumi praćenja i ocjenjivanja

Nova praksa ocjenjivanja podrazumijeva definisanje jasnih kriterijuma ocjenjivanja. Kriterijumi se utvrđuju polazeći od ishoda programa i opisuju šta učenik treba da zna, koje vještine i kakve oblike ponašanja treba da pokaže kako bi zavrijedio određenu ocjenu. Kriterijsko ocjenjivanje treba da odgovori na pitanje: Koliko je učenik postigao u odnosu na predviđeni kriterijum i to za svaki od ranije utvrđenih elemenata ocjenjivanja, za: znanje, vještine i ponašanje učenika.

Kriterijumi koji se odnose na znanje i kognitivne vještine

Kako bi se organizovalo učenje, praćenje, provjeravanje i vrednovanje znanja potrebno je razlikovati postignuće učenika **na tri nivoa.**

OPŠTI KRITERIJUMI OCJENJIVANJA ZNANJA

Osnovni nivo	Srednji nivo	Viši nivo
<p>POZNAVANJE ČINJENICA I INFORMACIJA U MANJE-VIŠE IZVORNOM OBLIKU (činjenično znanje, poznavanje i osnovno razumijevanje činjenica, podataka, definicija...)</p>	<p>UTVRĐIVANJE RELACIJA MEĐU ELEMENTIMA ZNANJA - ZAKLJUČIVANJE (analiza, izdvajanje elemenata i utvrđivanje odnosa među njima: poređenje, razlikovanje, povezivanje, klasifikovanje; odrediti uzroke i posljedice)</p>	<p>LIČNI, AUTONOMAN ODNOS UČENIKA PREMA SADRŽAJU KOJI UČI (primjena, analiza i sinteza: vrednovanje i selekcija, opredjeljivanje, primjena u novim okolnostima (u novoj situaciji), transformacija u novi oblik, novu cjelinu i sl.)</p>

Kada utvrđuje kriterijume učenja i ocjenjivanja znanja učenika nastavnik polazi od opštih kriterijuma ocjenjivanja znanja (vidi tabelu gore) i konkretan obrazovno-vaspitni ishod, zajedno sa ishodima učenja, raspoređuje na tri nivoa.

Kriterijumi koji se odnose na učenje i odnos učenika prema predmetu

Odnos učenika prema predmetu i obavezama (ogleda se kroz redovnost prisustvovanja časovima; kroz redovnost izrade domaćih i drugih zadataka; kroz zalaganje i učešće u raspravama na času; kroz nivo saradnje sa drugim učenicima npr. tokom grupnog rada; kroz pokazanu zainteresovanost za predmetne sadržaje i aktivnosti učenja; kroz pokazani stepen inicijative i sl.).

Kriterijumi koji se odnose na učenje i odnos učenika prema predmetu su opšti i važe uz sve obrazovno-vaspitne ishode programa. U tabeli su dati opšti elementi, a od nastavnika se očekuje **da sa učenicima dogovori konačne kriterijume učenja i odnosa učenika prema predmetu.**

Osnovni nivo	Srednji nivo	Viši nivo
<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rijetko se uključuje u diskusiju na času; – zadatke završava tek nakon upozorenja na moguće negativne posljedice i često uz pomoć drugih učenika; – povremeno se uključuje u rad tima. 	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – povremeno zainteresovan i aktivan na časovima; – povremeno postavlja pitanja i povremeno daje prijedloge na času; – izvršava obaveze i radi domaće zadatke; – povremeno mu je potrebno skrenuti pažnju na neke propuste; – prihvata prijedloge drugih u timu i daje svoj doprinos timskom radu. 	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – gotovo uvijek je zainteresovan i aktivno uključen u sve aktivnosti na času; – često postavlja pitanja, ima inicijativu i konstruktivne prijedloge na času; – samostalno i na vrijeme izvršava obaveze, radi domaće zadatke; – aktivno učestvuje u komentarima svojih radova i radova drugih na času i kritički ih procjenjuje; – rado saraduje u timu, daje prijedloge za rješavanje problema i pomaže drugima.

a) Obaveze učenika

Tokom realizacije Programa, od učenika se očekuje:

- aktivno učešće u diskusijama i zalaganje na času;
- izrada i prezentacija jednog samostalnog zadatka (eseja);
- učešće u timskoj izradi jednog istraživačkog zadatka;
- izrada dva samostalna domaća zadatka;
- izrada kontrolnih zadataka i testova.

b) Oblici praćenja i provjeravanja

Praćenje i provjeravanje učenika obavlja se na osnovu:

- praćenja redovnosti, učešća u diskusijama i zalaganju na času;
- realizacije i prezentacije samostalnog rada eseja;
- realizacije zajedničkog istraživačkog zadatka;
- rješavanja testova, kontrolnih zadataka.

I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA

a) Resursi za realizaciju predmetnog programa

Uspješna realizacija Programa podrazumijeva:

- stručno-predmetnu osposobljenost nastavnika (dobro poznavanje sadržaja programa i predmeta učenja);
- metodičko-didaktičku osposobljenost nastavnika (dobro poznavanje savremenih metoda učenja i oblika rada s učenicima);
- efikasnu komunikaciju s učenicima;
- motivisanost za rad s mladima u školi i van škole;
- opremljenost učionice u skladu sa zahtjevima savremenih metoda i oblika rada (mogućnost grupnoga rada, rada u paru, individualnog rada);
- udžbenik i priručnik za realizaciju Programa.

b) Profil i stručna sprema nastavnika

Profesor psihologije može biti lice koje je u toku univerzitetskoga obrazovanja steklo zvanje: diplomirani psiholog (240 ECTS) ili jedno od sljedećih zvanja:

- diplomirani psiholog,
- diplomirani školski psiholog – pedagog,
- profesor psihologije,
- diplomirani klinički psiholog,
- diplomirani industrijski psiholog.

LITERATURA

- Trebješanin Žarko, Lalović Zoran, (2017.) **“Psihologija 2”** Udžbenik za drugi razred gimnazije, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica.
- Lalović Zoran, Trebješanin Žarko, (2007.) **“Psihologija 2”** Priručnik za nastavnike, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica.

Dodatna literatura za učenike:

1. Adler, A.: *Poznavanje čoveka*, Matica srpska, Novi Sad, 1989.
2. Erikson, E.: *Identitet i životni ciklus*, Beograd, 2008.
3. Frankl V.: *Zašto se niste ubili*, Beograd, 1994.
4. From, E.: *Čovjek za sebe*, Naprijed, Zagreb, 1980.
5. Frojd, S.: *Uvod u psihoanalizu*, Podgorica, 2006.
6. Jalom I., *Kad je Niče plakao*, Plato, Beograd, 2001.
7. Jung K.G., *Dinamika nesvesnog*, Novi Sad, 1996.
8. Mandić, T.: *Komunikologija (psihologija komunikacije)*, Clio, Beograd, 2003.
9. Popadić D.: *Pametniji NE popušta*, Beograd, 1998.
10. Rodžers, K.: *Kako postati ličnost*, Nolit, Beograd, 1988.

Literatura za nastavnike:

1. Berger J.: *Psihodijagnostika*, Beograd, 2004.
2. Biro M.: *Klinička psihologija*, Beograd – Zagreb, 1998.
3. Erić Lj.: *Psihoterapija*, Beograd, 2006.
4. Havelka N.: *Socijalna percepcija*, Beograd, 2001.
5. Hol, K., Lindzi, G.: *Teorije ličnosti*, Nolit, Beograd, 1983.
6. Hrnjica, S.: *Zrelost ličnosti*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1992.
7. Kaprara Đ.V., Cervone D.: *Ličnost – determinante, dinamika i potencijali*, Beograd, 2003.
8. Kreč, D., Kračild, R., Balaki, E.: *Pojedinac u društvu*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1972.
9. Maslov, A.: *Motivacija i ličnost*, Nolit, Beograd, 1982.
10. Radonjić S., *Opšta psihologija II*, Beograd, 1998.
11. Rot, N.: *Opšta psihologija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2010.
12. Rot, N., Radonjić, S.: *Psihologija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2002.
13. Rot, N.: *Osnovi socijalne psihologije*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2008.
14. Rot, N.: *Psihologija grupa*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1999.
15. Stanulović, Kapor N., *Na putu ka odraslosti*, Beograd, 2007.

U izradi Predmetnog programa korišćeni su raniji predmetni programi iz psihologije. Pored naših, u izradi Predmetnog programa konsultovani su i predmetni programi iz država u regionu, a to su: Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Srbija.

Predmetni program **PSIHOLOGIJA** za IV razred matematičke gimnazije uradila je Komisija u sljedećem sastavu:

Dr Jelena Mašnić, predsjednica
Mr Zoran Lalović, član
Dijana Janković, članica

Nacionalni savjet za obrazovanje na sjednici održanoj 23. jula 2020. godine, utvrdio je **Predmetni program PSIHLOGIJA** za IV razred matematičke gimnazije.